

Y. HAKAN ERDEM

SÖYLEŞİ
YORUM

SÖZLERİ

Pa tarihçiler tavşanın suyunun suyu
'Abdülhamit'in

Bir bozkır
söylencesi

Kölelerin

Tarih, Tarihçilik,
Kurgu, İnsan
ve Toplum

SÖZDEN KALANLAR
Y. Hakan Erdem

Söyleşi

TİMAŞ YAYINLARI | 4658
Söyleşi-Yorum | 2

EDİTÖR
Selim Ahmetoğlu

KAPAK TASARIMI
Yasin Çetin

İÇ TASARIM
Nur Kayaalp

1. BASKI
Ağustos 2019, İstanbul

ISBN

ISBN: 978-605-08-3024-8

9 786050 830248

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
   timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

BASKI VE CILT
WPC Matbaacılık
Osmangazi Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No:17-1
Esenyurt / İstanbul
Telefon: (0212) 886 83 30
Matbaa Sertifika No: 35428

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
1. BÖLÜM / TARİH VE TARİHÇİLİK.....	21
Hakan Erdem Son Kitabı "Tarih-Lenk"te Ünlü Tarihçileri Topa Tuttu.....	23
'Yalan Tarihi Bile Bile Savunacak Biri Varsa Görelim'	33
"Tarihi Takmıyoruz, Bir Yandan Da Takık Durumdayız Tarihe"	39
Yalan Söylemek Dünyanın En Zor Şeyidir.....	47
Bu Tarihçiler Tavşanın Suyunun Suyu.....	55
Ben Söylemeseydim Başka Tarihçiler Söyleyecekti	63
"Eskiden 'Tarih-Şovlar' Yoktu"	73
Popüler Tarih, Ağzına Geleni Söyleme Alanı Değildir	89
"Timurlenk Zalim, Aksak Tarih De Çok Zalim!"	101
"İsrail'in, Hadi Gel Düşman Olalım Kurgusuna Atlamamak Gerek"	111
Eski Defterler Açıldı	117
Osmanlı'da Kölelik Vardı.. Yeniçeriler Köleydi	123
Cumhuriyetin Bayrağı Osmanlı'nın Bayrağıdır	133
Tarihçiler "Türkler Orta Asya'dan Dünyaya Yayıldı" Tezini Tartışıyor.....	143
Türk Tarih Tezi Bir Fantezi Mi?	143

Alternatif Tarih De Hep Doğruyu Söylemez.....	147
Popüler Tarih ve Popüler Tarihçilik	151
Sarkis Torosyan'ın Anlattıkları Tarihi Gerçeklere Uymuyor.....	167
Bilim Adamı Yazdığının Arkasında Olmaz.....	175
Torosyan'ın Şaibeli Hatıratı.....	183
Kendi Gününü Yazan Tarihçi Değildir.....	191
Osmanlı'nın Kanla Yazılan Tarihi	197
Türkiye İsterse Boğaz'ı Rusya'ya Kapatabilir	205
"Cumhuriyet Modernleşmesi Osmanlı Modernleşmesinin Devamıdır"	213
Osmanlı'da Kölelik: Sorular ve Cevaplar.....	217
'Köleler Sessiz İnsanlardır. Ama Onların Da Seslerini Bulmak Mümkün...'	231
Dr. Hakan Erdem İle Harem ve Cariyelik Üzerine.....	239
Afrikalıları Bu Toplumun Çimentosunda Görmedik.....	263
Çerkesler ve Kölelik.....	269
2. BÖLÜM / KURGU.....	291
Piyasadaki Tarihi Romanları Yazmak Çok Kolay Olurdu	293
<i>Kitab-ı Duvduvani</i>	301
Sonu Ortasında Olan Bir Kitap: <i>Kitab-ı Duvduvani</i>	311
Bir Popüler Kültür Parodisi.....	321
Başrolde 'Tarih' Var... 'Kitab-ı Duvduvani'	335
Bir Bozkır Söylencesi.....	343
Hakan Erdem'le Bilimkurgu ve Yazma Olgusu Üzerine Söyleşi.....	349

3. BÖLÜM / MÜTENEVVA	359
Kurtarmada Sınıfta Kaldık.....	361
Türkiye'nin İlk Üniversite Yayınevi.....	371
Daş Yok Mu Daş.....	375
Depremde Enkazın Altından Çıkan Gerçek: Belleksiz Bir Toplum.....	387
Bizim Toplum Kitabın Bir Meta Olduğunu Henüz Anlamış Değil.....	393
EK	417
Cornell H. Fleischer: "Kültürün Ne Olduğunu Tespit Edip Canlı Tutmak, Entelektüel Kimliğin Bir Gereğidir".....	419
Kişi Adları İndeksi	435

1. BÖLÜM
TARİH VE TARİHÇİLİK

Tarihçi Hakan Erdem, Doğan Kitap'tan çıkacak olan kitabı; *Tarih-lenk*'te çok satan tarih kitaplarını cümle cümle inceliyor ve büyük tartışma yaratacak tespitlerde bulunuyor. Bu nedenle pek çok kişi, bu röportajı okuduktan sonra "Peki ama bu adam kim?" diyecektir. Hakan Erdem, tarihçi. Doktorasını Oxford'da yaptı. Sabancı Üniversitesi'nde Osmanlı Tarihi dersleri veriyor. Bu kitapta izlediği metodu içeren "Kaynaklar ve Yöntemler Üzerine" de dersler verdi. Kendisi aynı zamanda bir yazar. *Kitab-ı Duvdvani*, *Unomatica Alla Turca* ve *Zaman Çöktü* isimli romanları var. Akademik çalışması *Osmanlı'da Köleliğin Sonu* da kitaplaştı. Tarihçileri ağır bir dille eleştiren Erdem'in "Bunları söylemek haddine mi?" diyeceklere ise cevabı hazır: "Metnim kendini savunacaktır. İşte 800 dipnot, her metinden alıntı, zengin bir kaynakça..."

HAKAN ERDEM SON KİTABI
“TARİH-LENK”TE ÜNLÜ
TARİHÇİLERİ TOPA TUTTU:
SONER YALÇIN CAHİL VE
BİLGİÇ, İLBER ORTAYLI AKLINDA
KALANLA KONUŞUYOR*

SONER YALÇIN TARİHİN A, B, C’SİNİ BİLE BİLMİYOR

Tarih-lenk’in en ilgi çekici bölümü; “Bariz Cehalet ve Bilgiçlik” bölümü... Bunlardan birinin de Soner Yalçın olduğunu söylüyorsunuz. Siz onu “cehaletinden” ötürü eleştiriyorsunuz. Cehalet, ağır değil mi?

Hemen bir örnek vereyim. Fatin Rüştü Zorlu’nun ailesini anlatıyor, “Efendi” de. Onun Sabatayist olduğunu... Diyor ki; “Dedesi Rus İbrahim Paşa’dır. XIX. yüzyılın başında Petersburg limanından ayrıldığı kruvazörüyle Artvin’e sığınmıştı. Kimdi bu Rus İbrahim Paşa? Rus tarihine bakarak bu sorunun cevabını bulabiliriz?” Bir süre sonra Rus adı bile bilinmeyen bu hayali kahramanın 1825’te Osmanlı’ya sığınan bir Dekabrist olduğunu da söylüyor. Yalçın hayali bir kahraman yaratıp malumatın olmadığı yerde spekülasyon yapabilir. Ama Rus İbrahim Paşa’yı 1825’de kruvazöre koyamaz. Çünkü kruvazörler daha yapılmamıştı. Diyelim ki, yapılmıştı ya da kastedilen bir gemiydi. Gemi Baltık’tan yola çıktı. Bunun için önce Cebelitarık’ı geçmesi gerekir. Osmanlı’ya sığınacaksa ilk liman Cezayir’dir, niye oraya sığınmıyor? Diyelim ki beğen-

---

* Vatan Pazar, 14 Aralık 2008, Söyleşi: Buket Aşçı, s. 10.

medi, Girit, İzmir, İstanbul var sırada. Hadi hiçbirini beğenmedi. Boğaz'ı geçti. Ya da bu yolu izlemek yerine Vikingler gibi gemisi küçüktü, karada sırtında taşıyıp nehir yolunu izleyerek Karadeniz'e ulaştı. Ama Artvin limanına sığınmayı nasıl başarıyor? Mümkün değil çünkü Artvin'in limanı yok!

Soner Yalçın da Sabatayizmle ilgilenen pek çok kişi gibi onomastiğe (adların kökeni) önem veriyor. Dil bilimine yaklaşımını nasıl buluyorsunuz?

“Efendi”de tekstille uğraşan Topbaş ailesinin Yahudi olduğunu ispat etmek istiyor. Ayrıca diyor ki “Tekstil eskiden Yahudilerin elindeydi, şimdi Anadolu Kaplanları'nın eline geçti. Ama acaba geçti mi?” Yani Anadolu Kaplanları'nın da Yahudi olduğunu ve ortada acayip bir tekstil kardeşliği olduğunu söylüyor. Bunu ispat ederken de şöyle diyor: “Türkler tekstil işini kimden öğrendi? Ön bir bilgi vereyim; bu konuda dilimize yerleşmiş sözcüklerin çoğunun İbranice olması ilginç değil mi?” Ve birçok sözcüğü örnek gösteriyor: “Antariye (entari), atlas (atlas), astar (astar), fustan (fistan), hirka (hırka), dulbent (tülbent) vs.” Bu sözcüklerin de önemli bir bölümünün Yahudilerin kullandığı Ladino dilinden geldiğini söylüyor. Ama bu kelimelerin biri bile İspanyolca ya da İbranice'den gelmiyor. Zaten bu kelimeler İbranice'ye biz bu dili biliyoruz demektir. Zira bu yurtdışında “Yemeksiyon getirison” diyerek yabancı dil konuştuğunu sanmaya benzer.

Bu durumda Soner Yalçın'ın onomastiğe dayalı tezi çöker mi?

Bunlar özel isimler değil. Ama onomastikte (adların kökeni) dil çok önemlidir ve bu kadar basit hataların yapıldığı bir durumda o teze şüpheyle yaklaşmak gerekir. Onun anti-Semitizm'iyile ilgilenmiyorum. Çünkü işin A, B, C'sini düzeltmekten oraya gelemiyorum. Bu kelimeleri İbranice'den almışız! Osmanlı Yahudileri İbranice konuşmuyordu ki, İspanyolca konuşuyordu. Türkçe'ye

nasıl bu kelimeleri geçiriyorlar. Sonra hiçbir Yahudi İbranice konuşmazdı. İbranice ölü bir dildi ve sonradan diriltildi.

MATBAAYI MASONLAR MI GETİRDİ?

Yalçın matbaayı Masonların getirdiğini söyler. Siz ise “mümkün değil” diyorsunuz.

Evet, Galata Mason Locası'nın kararıyla matbaanın “İlk Mason Yirmi Sekiz Çelebizade Mehmed Said Paşa'nın sadrazamlığında getirildiği”ni söylüyor. Düşünelim matbaa 1727'de geldi. Çünkü 1727'de Çelebizade Mehmed Said değil Damat İbrahim Paşa sadrazamdı. Çelebizade 1755-56'da sadrazam oldu. Bu durumda Soner Yalçın'a önerim şu: “Varsayımınızı yani memlekete matbaayı Masonlar soktu”yu koruyalım, çünkü ilginç bir varsayım, onun yerine “İlk masonun Damat İbrahim Paşa” olduğunu söyleyelim. Bu cehaletle yapılan aslında bu!

TARİHÇİ SES SANATÇISI GİBİ SAĞDA SOLDA KONSER TADINDA KONUŞMAZ.

“Kitabımda kişilerle değil metinlerle ilgilendim. Ama illa kişiselleştirilecekse de yapacak bir şey yok! Ancak herkes biliyor ki, bu kitapta ele alınan ‘aksak tarih’ buzdağının sadece görünen yüzü. Ortada çok ciddi bir sorun var. İsteyen beni eleştirsin ama bir tarihçi olarak yani vesikayla, bel-

YALÇIN KÜÇÜK BENİ AŞAR!

Kitabınızda Yalçın Küçük neden yok!

Birkaç kitabını okudum ama gördüğüm çağrışımlar halinde yazılmış gerçeküstü metinlerdi.

Bu kitabıma konu olmayacak metinlerdi. Yani “Kategori dışı mı” diyorsunuz?

Benim uzmanlığım dışında yazıyor, benim doktorluğum tarih alanında.

geyle... Çünkü ben öyle konuştum. Tarihçi ses sanatçısı gibi sağda solda dolaşır konser tadında konuşmaz, belgeyle, vesikayla konuşur.”

HIFZI VELİDEDEOĞLU NUTUK’U ATATÜRKÇÜ OLMAYAN DÜŞÜNCELERDEN KORUDU!

Kitabınızın adı: Tarih-Lenk, “Timurlenk’i çağrıştırıyor”...

Haklısınız. Timurlenk’e gönderme var. Orta Asyalı bu büyük ve bir o kadar da zalim hükümdarı “Aksak Timur” diye biliriz. Ben de kitabıma *Tarih-lenk* adını vererek “Aksak ve zalim bir tarihi” anlatmak istedim. Çünkü aksak tarih zalimdir.

***Tarih-lenk*’in ilk bölümünde sadeleştirilirken, günümüz Türkçesine uyarlanırken anlam sapsmalarına maruz kalan kitaplara yer vermişsiniz. İlki de Nutuk...**

Hıfzı Velidedeolu’nun adını da sadeleştirerek “Söylev” yaptığı *Nutuk*’tan bahsediyorum. Metni incelediğimde gerekmeyen müdahaleler gördüm. Üstelik “Söylev” 39. baskısını yaptı, en çok okunan *Nutuk*’lardan. Bu yüzden dikkat çekmek istedim. Çok ilginç tercihler yapılmış ve bunlar açık yüreklilikle önsözde de söylenmiş. Beşte birine yer verilmemiş. Şöyle diyor Velidedeolu “Atatürkçü düşünce açısından önem taşımayan ayrıntılara ilişkin kimi bölümleri kısalttık.” Bu da *Nutuk*’un beşte biri!

Nasıl yani Atatürk’ün Atatürkçü olmayan fikirleri mi varmış?

Evet, ortada böyle bir tuhaf durum var. Ama benim takıldığım yer burası değil. Sadeleştirme ile değişen anlamlar...

Mesela?

Atatürk “Osmanlı Devleti’nin artık yaşayacak gücü kalmamıştır, yeni bir Türk devleti kurmak gerekiyordu” demiş. Ama Velidedeolu bunu sadeleştirirken “yeni” kelimesi atmış. İyi de

o zaman cümlenin tüm anlamını bozar. Sonra bir ilginç tercihi de şu: Erzurum Kongresi yapılıyor. Yani daha Sivas Kongresi de Ankara'da yeni bir hükümet de yok. Atatürk, "hükümet-i merkezi" tabirini kullanıyor, İstanbul'daki hükümet için. Veli-dedeoğlu bunu atıp "İstanbul Hükümeti" diyor. Buradan şu sonuç çıkar; Osmanlı'da milli bir meclis yoktu, millet fikri de Cumhuriyetle ortaya çıktı.

İLBER ORTAYLI DİKKATSİZ, ÜSTELİK SAVAŞLARI KARIŞTIRIYOR

**Kitabınızda "empresyonist bir ressam olarak tarih-
çinin portresi" başlığı adı altında Prof. Dr. İlber
Ortaylı'yı da eleştiriyorsunuz. Ama o ele aldığınız
diğer yazarlardan farklı bir akademisyen... İlber
Ortaylı'nın metinlerinin kusuru nedir?**

İlber Ortaylı popüler üretimi çok olan bir tarihçi. Fakat bana öyle geliyor ki, aklında ne kaldıysa onu yazıyor. Sonra yeni bir yazım türü oluştu. Biri konuşuyor, birileri de bunu deşifre ederek kitap yapıyor. Oysa insan konuşurken yanlış yapabilir, hata yapabilir, karşısındakini yanlış anlayabilir. Ayrıca konuşma diliyle yazı dili, hele tarih dili çok farklıdır. Tarihle bilek gürüşü olmaz. Ama İlber Ortaylı'nın söyleşilerinden oluşan bu tür çok kitabı var. Sanıyorum, İlber Ortaylı artık kendini tarihin zanaatkârı olarak değil de sanatçısı olarak görüyor. Bir ressam gibi çalışmak istiyor. Ama empresyonist bir ressam...

**Yani hatların çok belli olmadığı, akılda kalanın
resmedildiği tablolar yapan...**

Yani gerçeği değil beyninizde uyanan imajı. Ama tarihe böyle yaklaşırsanız felaketler olabilir. Mesela İzladi Derbend Savaşı'nı Sırp sındığı ile karıştırabilirsiniz, Ortaylı gibi.

İstisna olabilir mi?

Ama o bunu hep yapıyor. Birkaç yerde karıştırmış. Çünkü dikkatsiz. “Üç Kitada Osmanlılar” kitabında Sırsındığı'nın müthiş bir Osmanlı yenilgisi olduğunu anlatır. Oysa bu bir Osmanlı zaferidir. Çünkü 1'teki İzladı Derbend'deki yenilgiyle karıştırıyor. Benzer bir hatası da 1260 yılındaki Ayn Câlüt savaşı için geçerli. Bu savaşın Ortadoğu'nun tarihinde önemli bir yeri ve simgesi vardır. Çünkü 1258'de Abbasi Halifeliği'ni düşüren ve Batı'ya ilerleyen Moğollar'ı Memlûkler bu savaşla durdurmuştur. Ama Ortaylı, “İktisadi ve Sosyal Değişim” kitabında bu savaşta Memlûklerin yenildiğini, Moğolların yendiğini düşünüyor. Çünkü Moğolların Şam'ı ele geçirdiğini söylüyor. Üstüne üstlük İlber Ortaylı bunu daha doğmamış bir Moğol Han'ına, Gazan Han'a yaptırıyor. Ama bu kadarına pes denir. Bunu söylemek, Fatih'e patates yedirmeye benzer. (Patates ABD'nin keşfiyle dünyaya yayılır.) Ne yazık ki bunlar kafasında bazı şeylerin oturmadığını gösteriyor. Yani ortaya çıkıp konuşacağı bir sentezinin olmadığını.

İNSAN BİLMEDİĞİ ŞEYİ NEDEN SÖYLER?

Eleştirdiğiniz başka yönü var mı?

Ortaylı, İslam Ortaçağları ya da Selçuklu tarihçisi değil. Ama tarihçiler de kendi uzmanlık alanlarının dışına çıkıp konuşabilir. İlber Ortaylı “Selçuklu esnafı üzerine bilgiyi nereden alınız?” diye sorduktan sonra bunu “İbni Bibi'nin kitabından alınız” diyerek yanıtlıyor. Sonra İbni Bibi'nin Sultan Alaeddin Keykubat'ın yeğeni olduğunu söylüyor. Bunu görünce çok şaşırdım “Ne kadar ilginç sultanın yeğeni olan biri tarih kitabı yazmış” diye. Ama biraz iz sürdükten sonra gördüm ki uzaktan yakından alakaları yok. Anlamadığım, insan bilmediği bir şeyi niye söyler? Hele bir de davet falan da edilmemişe... Niye malumat-furuşluk yapar, bilmem ki!

AHMET AKGÜNDÜZ'ÜN KİTABINDA
300 VAHİM HATA VAR

Bir sonraki eleştiriniz ise *Bilinmeyen Osmanlı* kitabına... Rotterdam'daki İslam Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Akgündüz ve Doç. Dr. Said Öztürk'ün popüler tarih kitabına... Oysa bu kitap tarihi kolaylaştırdığı için çok sevilmişti, sizin itirazınız nedir?

Hasan Celal Güzel, bu kitabın 240 bin sattığını söylüyor. Ben de bu yüzden dikkatle inceledim. Öncelikle bu kitapta son derece ilginç bir format kullanılmış. Okuyuculardan geldiği söylenen 5 bin soru bankasından seçilen sorulara yanıt verilmiş. Ama nedense hep de aynı sorular sorulmuş! Evet, millet sormuş ya da sormuş gibi yapılmış, onlar da yanıt veriyor. Bu iki tarihinin temel tarihi bile bilmemek gibi bir özellikleri var.

Ne gibi?

Halife Abdülmecit'e, II. Sultan Abdülmecit demek gibi. Talat Paşa'nın albay olduğunu söylemek gibi. Gerçekten abartmıyorum. "Talat Paşa kimdir?" diye soru soruluyor ve şöyle cevaplanıyor: "Talat Paşa zeki, cin gibi kurnaz, dini duyguları zayıf, İttihatçı bir albaydı." Oysa ki, Talat Paşa, İttihat Terakki'nin önde gelen kadrosunun tek sivil önderiydi. II. Abdülhamit'i II. Mahmut'un oğlu sanma, Gazi Osman Paşa'yı Plevne'de öldürmek gibi... Hele Gazi Osman Paşa'nın Plevne'de yaralanmasını, gazi unvanını almasını, Rusların eline esir düşmesini, ama Rusların kılıcını "Bu kılıcı en iyi siz taşıyorsunuz" diye vermesini ilkokul çocukları bile bilir.

YUSUF HALAÇOĞLU İNTİHALCI MI?

Kitabınızın intihallerle ilgili bölümünde Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu'na da yer vermişsiniz. Ama yaptığı intihaldir demiyorsunuz, neden?

Orada ilginç bir durum var. Hocası Prof. Dr. Cengiz Orhonlu ile “Aşiretlerin İskanı” üzerine çalışıyorlar. Halaçoğlu, Orhonlu’nun sadece birtakım görüşlerini değil onun arşiv kaynaklarını da kullanıyor. Hiçbir referans göstermeden. Bir hak yeme durumu olduğu kesin. İntihal midir? Bir şey diyemem. Lafı kıvırdığımı sanmayın. Çünkü her an “Evet öyle olmuştur çünkü şundan ötürüdür” diye bir açıklama gelebilir. Bu yüzden aynı şeyi; Prof. Dr. Ahmed Akgündüz için de söylemedim. Onun doktora tezi için bu hep söylenmiştir ama ben bu kitabımda “İslam Hukukunda Kölelik ve Cariyelik Müessesesi ve Osmanlı’da Harem” kitabını inceledim. Bu kitap onun üyesi olduğu jürinin önüne gelen Hasan Tahsin Fendoğlu’nun doçentlik tezine çok benziyor; o kadar ki, dipnotları, hatta hataları bile tekrarlanmış.

İSMET BOZDAĞ UYDURUYOR

Aksak tarihin en uç noktası ise; uydurma metinler. En ilginç de 1946’dan beri metinler uyduran, yayınlayan İsmet Bozdağ. “Hanzade Sultan’ın Anıları” gibi. Bozdağ bunun tarih kitabı olduğunu söylüyor ama mümkün değil. Çünkü Hanzade Sultan diye biri yok ki anıları olsun! “Sultan Abdülhamit’in Hatıratı” da öyle. Şöyle bir Abdülhamit düşünün; 1877-78 savaşı sırasında günlüğüne “Cepheyle haberleşmemiz çok kötüydü. Avrupada telgraf diye bir şey icat edilmiş. Uzman getirttim, Yıldız Sarayı’nda telgrafhane kurduk” diye yazan. Hangi padişah ülkesinde telgraf olduğundan habersiz olur? Telgraf Osmanlı’ya 1855’te geldi. Ama Abdülhamit’in gençliğinden bahsedilen bölüme çok gülüyorum. Abdülaziz’in çok sevdiği bir şehzadesiymiş. Çok tehlikeli sporlar yapıyormuş. Bunlardan biri ne biliyor musunuz? Su kayağı! Abdülhamit herhalde sürat motorunun olmadığı bir dönemde saltanat kayığıyla yapıyordu bunu!

Sabancı Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Hakan Erdem'in *Tarih-Lenk* (Doğan Kitap) adlı kitabı bugüne kadar tarih ile ilgili bildiğimiz 'doğru' bilgiyi yerle bir ediyor. Birçok ünlü tarihinin metinlerini 'bir tarih dedektifi' hassasiyetiyle inceleyen Erdem'in bulduğu yanlışlar, ortaya çıkardığı gerçekler ve intihaller; isimlerinin başında 'Prof.' unvanı bulunan akademisyenleri de 'tarihçiyim' diyerek popüler olan isimleri de mahcup edecek cinsten. Erdem, kimi tarihçilerin tarihi bilerek ya da bilmeyerek saptırdığı, ideolojilerine göre bir tarih yazdığını düşünüyor. Kimilerinin de tarihi bilmeden tarih yazmaya meylettğini iddia ediyor. Prof. Dr. İlber Ortaylı, Prof. Dr. Ahmet Akgündüz, Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Yılmaz Öztuna ve Soner Yalçın gibi isimlerin yanlışlarını bir bir ortaya koyan Erdem, gelecek tepkilerden korkmuyor ve "sadakatim tarihe" diyor. Erdem, Ortaylı'nın Osmanlı'nın savaşlarını karıştırdığını, Akgündüz'ün çok dikkatsiz davrandığını söylerken Yılmaz Öztuna'yı gayri ciddi kitaplar yazan kişilerin 'gurusu' olarak nitelendiriyor. Yalçın Küçük ile Soner Yalçın'ın tezlerini yerle bir eden Erdem, "Onomastiğe takmış bu iki isim ne yapar? Türkçe sözlüğe bakar, orada adınız yoksa yandınız" şeklinde konuşuyor. Erdem, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun ise Türkçeleştiirdiği Nutuk'u kendi düşüncesine göre kısalttığını ve yorumladığını iddia ediyor.

"Polemik arayışında değilim." diyen Erdem, "Bana hodri meydan diyecek yalancı metin pehlivanlarının da mindere çıkmadan önce birkaç kez düşünmelerinde fayda var." şeklinde konuşuyor. "Bu bir tarihinin yalan ve yanlış tarihe karşı cenk ilanı mı?" şeklindeki soruya aynı cesaretle cevap veriyor: "Yalan ve yanlış tarihi bile bile savunacak biri var mı? Varsa görelim..."

İşte Hakan Erdem'in söyledikleri...

'YALAN TARİHİ BİLE BİLE SAVUNACAK BİRİ VARSA GÖRELİM...'

Türkiye'de yazılan akademik ve popüler tarih kitaplarını, sağından solundan siyanür sızdıran altın madenlerine benzetiyorsunuz. Bunu biraz açar mısınız?

Malzeme çok demek istiyorum. Bir sadeleştirmeye elinizi atıyorsunuz, metin tahrif edilmiş, içine sadeleştirenin görüşleri saplanmış! Bir metin okuyorsunuz. "Allah Allah ben bunu daha önce nerede okudum?" diye soruyorsunuz. Demek istiyorum ki benim baktığım gözlerle bu külliyata bakınca birkaç *Tarih-Lenk* üretecek kadar malzemeyi bulmanız işten bile değil.

Polemik arayışında değilim diyorsunuz ama birçok isim bu yazdıklarınızdan pek hoşlanmayacak. "Bana hodri meydan diyecek yalancı metin pehlivanlarının da mindere çıkmadan önce birkaç kez düşünmelerinde fayda var." diyorsunuz. Bu tarihinin yalan ve yanlış tarihe karşı cenk ilanını mı?

Ben bir tarihçi olarak kendi payıma düşeni yaptım. Gördüğümü kamuyla paylaştım. İnsanların elinde daha çok bilgi olursa daha iyi seçimler yapabilir. Müşkülpesent bir kamuya da her şeyi "al işte tarih" diyerek pazarlamak zor olur. Olsun. Tabii ki son kertede bir tarihçi olarak sadakatim tarihe. Yalan ve yanlış tarihi bile bile savunacak kişiler var mı? Varsa görelim. Yok, ben yanlış yazmışsam onu da görelim.

---

* Söyleşi: Abdullah Kılıç, 27 Aralık 2008.

Soner Yalçın ile ilgili pek çok şey söylüyorsunuz ama o bir tarihçi değil. Yazdıklarını kimse referans olarak almıyor. Ama İlber Ortaylı saygın bir tarihçi ve sizin onunla ilgili ciddi ithamlarınız var...

Tabii ama Soner Yalçın kendisini tarihçiden de öte bir sentez uzmanı olarak görüyor. Tarihçilerin üniversitelerde yapamadığını yapıyor olmak, bilinmeyenleri, perde arkasındakileri keşfetmek iddiasında. İlber Ortaylı'nın her ürününü aynı kefeye koyacak değilim. Bu kitabımda onun sadece popülerleştirme çabalarıyla sınırlı kaldım. Popülerleştirme veya vülgarize etme tarihçiyi akademik sorumluluktan azat etmez. Somut örnekler vererek Ortaylı'nın bu sorumluluğunun gereklerini yerine getirmediğini yazdım. Sanırım söz konusu olan tarih okumaya meraklı ama tarih bilmediği varsayılan bir Türkiye kamuoyu da olsa biraz daha özeni ve dikkati hak ediyor.

Kitabınıza ilk eleştiri, “Ufak tefek veri hataları, varılan sonuçları ve olguların kıymetini azaltır mı?” şeklinde oldu. Soner Yalçın'ın yazdıkları, Sabetaycılık konusundaki çalışmasını gölgeler mi?

Soner Yalçın'ın Sabetaycılık konusunda çalışması mı varmış? Bilmiyordum. Sabetaycılık konusunda özgün olmasa da çeşitli tezleri olduğunu biliyorum da çalışmasını bilmiyorum. Dünya ve Türkiye 1666 yılından beri üzerine kütüphaneler dolusu ürün verilen Sabetaycılık konusunu Yalçın'dan mı öğrenmiş?

Tez de olsa bir çalışma sonucunda ortaya çıkmaz mı?

O tezlerin zaten herhangi bir şekilde veriye filan ihtiyacı yok. Bu yüzden de girilen zahmeti en azından ben beyhude buluyorum. Bakın şöyle oluyor: Kafada bir şablon tez zaten var. Sonra bunu desteklemek için çeşitli bilgiçlikler yapılıyor. “O tez, işte bu verilerle destekleniyor. Demek ki doğrudur.” demek isteniyor. Biri çıkıp “İyi ama veriler yanlış.” deyince

“Canım senteze bakalım, şimdi verilerin ne önemi var?” türü bir tavır alınıyor. Pardon, biz bu senteze nasıl ulaşmıştık peki? Kendi kafamızın içinde bir varsayım olarak başlamıştı, verilerle destekleyemedik ama o sakat verilerden yola çıkarak ulaştığımız sonuç veya sentez hâlâ geçerli olarak duruyor. Geldik mi başladığımız yere? Yani kafamızın içine. Mesela Yalçın, “İlluminati” denen yapılanmanın ilk kez İspanya’dan kovulan Yahudiler için söz konusu olduğunu yazmış. Başka kaynaklar ilgiyi Yahudiler ve 15. yüzyılla değil, Bavyalı Alman Hristiyanlar ve 18. yüzyılla kuruyor. Peki deyip sineye çeksek yine olmuyor, çünkü aynı paragraf içinde bu cemiyetin bir alt biriminin (?) “Hz. Muhammed’in sahabesine mensup kişiler tarafından kurulduğu ve bünyesinde sadece Müslümanların değil, Hristiyan ve Yahudilerin de yer aldığı biliniyor.” denmekte. Şimdi burada bunu fark eden ben mi kanıt getirmek zorundayım ki “7. yüzyıldaki sahabe İlluminati’nin alt birimini filan kuramaz.” diye, yoksa bu tuhafın tuhafı iddiada bulunan Yalçın mı iddiasını kanıtlamak zorunda? Ha, bunu söylediğinizde “Boşver şu verileri, sentez nasıl ama sentez? Bak sahabeler İlluminati imiş” denecekse, ki deniyor. Ben de işte naçizane “pes” diyorum!

Yalçın Küçük, bu kitabınızda ilgi alanınıza girmemiş. Bunun nedeni ona hiç bulaşmamak mı yoksa her yazdığı şey doğru mu?

Doğru, ilim hem çok kapsayıcı hem de seçicidir. Şu kadarını söyleyerek geçeyim: Hiç kimsenin yazdığı her şey doğru olamaz.

Tarih, Türk toplumunda neden bir kamplaşma sahası?

Bir ara daha çok öyleydi. Günümüzün siyaset sahnesinde ve kamusal alanında feci halde yasaklar, kısıtlamalar, tabular olduğu için tarih üzerinden tartışma yapmak ve çeşitli sembollere sarılarak taraf belirlemek daha kolay oluyordu herhalde.

Atatürk, Vahdeddin ve Sultan II. Abdülhamit ile ilgili hem tarihçiler hem de toplum ikiye ayrılıyor. Tarihin ortak bir dili olamaz mı? Son yapılan araştırmalar, ortaya konulan belgeler aslında uçları merkeze çekebilecek güçte. Buna rağmen bu ayrışmanın devam etmesini neye bağlıyorsunuz?

Tarihin ortak dili olur tabii. Ortak kelimeler olan olgular tespit edilirse bir gün bir tarih diline dönüşmesi de mümkündür. “Tarihçiyim veya tarihe saygılıyım.” diyen bir kişi varsayımlarını yerle bir edecek bir belgeyi gördüğü zaman hâlâ görüşlerini değiştirmiyorsa sorun var demektir. Ama sanırım bizimki bilmemek değil, bilineni söylemenin yararına inanmamak.

Nutuk bile değiştirilmiş, beşte biri atılmış... Çok fahiş anlam kaymaları var anladığım kadarıyla Nutuk'ta...

Evet, Velidedeoğlu, “Söylev’in, Atatürkçü düşünce açısından önem taşımayan ayrıntılara ilişkin kimi bölümlerini kısalttık, ki bunlar da yapıtın beşte birini oluşturmaktadır.” demektedir. Bu kısaltma işlemini yaparken kıstas da Nutuk’un “günümüzde ve ileride bütün kuşaklarca bilinmesi gereken” kısımlarını tutarak bilinmesine gerek olmayan diğerlerini atmak olmuş ki en azından subjektif bir tasarruf olduğunu kabul etmek gerekir. Şu kadarını da söyleyeyim ki ben bu çalışmada bu tasnifi sorgulamadım. Neyin atılıp, neyin çıktığına bakmadım. Velidedeoğlu’nu kendi paradigması içinde kalarak eleştirdim ve sadeleştirmeye aldığı kısımların da çok ustaca rötuşlara maruz kaldığını sanırım olgusal olarak gösterebildim.

Yazarın ifadesiyle "tarih metinlerine eleştirel bakmak ve onların ontolojik anlamda ne gibi sorunlar üretebileceğini tespit etmek" üzere kaleme alınmış olan *Tarih-Lenk*, akademik ve popüler tarih metinlerini yedi ayrı kategoride inceliyor. Sadeleştirme incileri ve incelikleri, çevrimyazı hoşlukları, bariz cehalet ve bilgiçlik, referans verme ve referanssız metinlerin sorunları, muhtelif edisyonlar, intihal ve düpedüz uydurma metinler... İntihal kategorileri de ayrı: Kürekle çalma, Arsen Lüpen yöntemi, Sülün Osman veya söğüş yöntemi, bir koy üç al, perdeleme, ilk günah yöntemi, ying yang (mozaik), ihale yöntemi, kendinden çalma (Thucydides) yöntemi... Daha önceden *Kitab-ı Duvduvani*, *Unomastica alla Turca* ve *Zaman Çöktü* adlı üç romanı ve Osmanlıda *Köleliğin Sonu* adlı bir çalışması yayımlanmış olan Y. Hakan Erdem *Tarih-Lenk*'te, hata avcılığına kalkışmadan, "ancak ve ancak tutarlı bir şekilde aynı sorunları üreten metinleri" konu edindiğini belirterek, metinlerin kendi içlerindeki tutarsızlıklara ve tarihi bilgi ve belgelerle çelişmelerine dikkat çekiyor. Çeşitli kategorilerde ve çeşitli vesilelerle *Tarih-Lenk*'te yerini alan ünlü ve saygın isimleri bir yana bırakarak, başka bir deyişle polemik konularına doğrudan girmeden Erdem'le tarihe bakışımızı konuştuk.

Y. HAKAN ERDEM:

“TARİHİ TAKMIYORUZ, BİR
YANDAN DA TAKIK DURUMDAYIZ
TARİHE.”*

**Neden böyleyiz biz? Tarihle ilişkimiz neden sorunlu?
Bu sorunlu ilişkinin tarihi hakkında ne söylenebilir?**

Bazı fikirlerim var ama tam olarak bilmiyorum. Önce tarihle olan ilişkimizin sorunlu olduğu saptamasına katıldığımı söyleyerek başlayayım, çünkü bu, bugünle ilgili bir şey. Ne tuhaf değil mi? Aslında “takmadığımız” bir şeye “takık” durumdayız. Takmıyoruz, çünkü okullarda dalga geçer gibi veya nefret ederek girdiğimiz bir ders tarih. Zaten olumlu yönde birtakım kıpırdamalar olsa da, tarih öğretiminin de pek ahım şahım bir yanı olduğu söylenemez. Sonra üniversite tercihleri vakti geliyor, yine takmıyoruz. Kazara bir delikanlı veya genç kız istediği için tarihi tercih etmişse, aileler caydırmak için ellerinden geleni yapıyor, başlarına bir felaket gelmiş gibi davranıyor. Üniversite-
deyken, hatta doktora yaparken bile takmamaya devam ediyoruz tarihi. Sonrasında hiç takmadığımızın kanıtı da naçizane bu *Tarih-Lenk* oldu işte. Ama sonra, biri “bir şey” dediği zaman o takmadığımız kutsal tarihe, bir heyheyleneiyoruz ki, tutabilene aşk olsun! Hele bu “şeyi”, “bir yabancı”, “bizim kendi kaynaklarımıza dayanmaksızın” filan söylemişse nevrimiz dönüyor. Bu aşamada da o dalga geçtiğimiz tarihle takıntılı muşakamamız başlıyor. Bizi bize “tatlı tatlı” anlatan masalcılara ihtiyacımız

---

* *Virgül*, Ocak 2009, Söyleşi: Mustafa Arslantunali, s. 6-8.